

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS – OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2006: 39
ISSN 1404-0891

UDK

Ett förslag till huvudklass 4

FREDRIK HULTQVIST

HÖGSKOLAN I BORÅS

© **Fredrik Hultqvist**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: UDK – Ett förslag till huvudklass 4.

Engelsk titel: UDC – A proposal to basic class 4.

Författare: Fredrik Hultqvist

Kollegium: 2

Färdigställt: 2006

Handledare: Miguel Benito

Abstract:

The purpose of this master thesis is to examine a proposal for basic class 4 in UDC, which has been empty since 1964, and to pick out a negotiable subject for that proposal. The proposal is analysed from a theoretical perspective based on principles created by S. R. Ranganathan. Three principles are used. Brevity, Canon of Mnemonics and Decimal fraction device.

The questions for this master thesis are:

- What subjects are suitable to use in basic class 4?
- What consequences will the proposal have on UDC?

Medicine would be the best choice for basic class 4. In the analysis the principles are used to evaluate the formed proposal to basic class 4. The analysis shows that not all of the picked principles are affected if Medicine is moved from basic class 6 to basic class 4. The notation would be shorter and improve UDC's relation with Brevity. Canon of Mnemonic in Medicine would remain unchanged in the notation and Decimal fraction device would be improved with one more free number in the notation. The proposal would also make it better for the users of UDC because Medicine would be the only class in basic class 4, and the biggest class in UDC, basic class 6, would have one class fewer. UDC maybe still is not logical between the subjects, but the proposal can be a push in right direction to a more logical system.

Nyckelord: UDK, klassifikation, klassifikationsteori, klassifikationsprinciper.

Innehållsförteckning

FÖRFATTARENS TACK	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Problemformulering och syfte	8
1.3 Frågeställning	9
1.4 Avgränsning och material.....	9
1.5 Disposition.....	9
2 UDK	11
2.1 Tillblivelsen av UDK.....	11
2.2 P-notes, Extensions and Corrections to UDC och Master Reference File	12
2.3 Huvudklass 4 blir vakant.....	13
2.4 Kritik i samband med överflyttningen av Språkvetenskap	15
3 KLASSIFIKATION	17
3.1 Vad är klassifikation?	17
3.2 Klassifikation och ambitionsnivåer	18
3.3 Olika uppställningstyper	18
3.4 Generella och specifika klassifikationssystem.....	19
3.5 Notationer, klassifikationskoder och hyllsignum	19
3.6 Enumerativa – och facetterade klassifikationssystem	21
4 KLASSIFIKATIONSTEORI	23
4.1 Ranganathans principer	24
4.1.1 Brevity	24
4.1.2 Canon of Mnemonics.....	25
4.1.3 Decimal fraction device.....	26
5 METOD	28
6 KUNSKAPSUNIVERSUMET	29
6.1 Resonemang om tidigare förslag	33
7 FÖRSLAG	35
8 ANALYS	37
8.1 Brevity	37
8.2 Canon of Mnemonics.....	37

8.3 Decimal fraction device	37
9 DISKUSSION	39
10 SAMMANFATTNING.....	41
11 KÄLLFÖRTECKNING.....	42
11.1 Tryckt material.....	42
11.2 Elektroniskt material.....	44
12 FÖRKORTNINGAR	45

Författarens tack

Jag vill rikta ett tack till min handledare Miguel Benito som har varit till stor hjälp vid framställandet av denna magisteruppsats.

Författaren

1 Inledning

Universella decimalklassifikationen (UDK) utvecklades ur *Dewey decimalklassifikationssystem* (DDC). De båda bibliografiska klassifikationssystemen följdes utvecklingsmässigt åt ända fram till 1960 då organisationen *International Federation for Information and Documentation* (FID), som ansvarade för UDK:s utveckling, valde att börja gå sina egna vägar.

1964 flyttades Språkvetenskap i huvudklass 4 och placerades bredvid Litteraturvetenskap i huvudklass 8. Anledningen till flyttningen av Språkvetenskap var för att FID ansåg att de ville samla alla språkliga avdelningar nära varandra inom UDK. Flyttningen av Språkvetenskap var ett tydligt avsteg från DDC:s klassindelning och effekterna av förändringen innebar att huvudklass 4 blev tom på ämnen (vakant). Huvudklass 4 står fortfarande tom efter att över fyrtio år har förflutit.¹

Intressant är varför denna huvudklass varit tom under lång tid och varför den fortfarande inte försetts med andra ämnen. Eftersom ingen uppsats tidigare har berört ämnet blir det intressant att få undersöka detta avgränsade område inom UDK:s klassifikationssystem och frambringa ett förslag på ett ämne till huvudklass 4.

Under de över fyrtio år som passerat har det förekommit förslag på vilka ämnen som borde placeras i huvudklass 4 istället för Språkvetenskap, särskilt under 1960-talet men också under senare tid. Här nedanför följer en bakgrund över en del förslag som framkommit och hur resonemangen varit om vilka ämnen som kan vara mest lämpade för huvudklass 4 i UDK.

1.1 Bakgrund

Under 1960-talet framfördes olika förslag till huvudklass 4 från länder som var medlemmar inom FID, bl.a. från England, Nederländerna och Sverige. Ett förslag som starkt uppmärksammades var ett som presenterades 1963. Förslaget kom från två medlemmar inom FID som hette Lloyd och Dubuc och innebar att klass 61 (Medicin), 63 (Skogsbruk. Lantbruk. Djurskötsel. Jakt. Fiske), 64 (Huslig ekonomi. Hushåll) och 65 (Företagsekonomi. Industriell organisation. Kommunikation) från huvudklass 6 flyttades över till huvudklass 4. Deras tanke var att om deras förslag genomfördes gav det ett utökat utrymme för klass 62 (Ingenjörsvetenskap. Teknik) att expandera över till de lediga klasserna 61 och 63. Förslaget skulle frigöra tre klasser från huvudklass 6 som redan då var den mest omfattande huvudklassen i hela UDK.

Huvudklass 6 omfattning ger Foskett en förklaring till. Det beror helt enkelt på, enligt

¹ Benito, Miguel 2001, *Kunskapsorganisation: en introduktion till katalogisering, klassifikation och indexering*, s.130, 140.

Foskett, att Donker Duyvis som var en ämnesexpert och ansvarade för revideringarna av UDK mellan åren 1930 och 1959 lät expandera klassen 62 i stor skala (som då hette Vetenskap och Teknik, idag Ingenjörsvetenskap och Teknik). Det gick så långt att huvudklassen tillsist utgjorde hela 80 % av klassifikationssystemet. Foskett menar att det som skedde var helt orimligt och att ett klassifikationssystem med sådan stor betydelse fick utvecklas på ett så pass osystematiskt sett under den här perioden.²

Vidare var inte heller Lloyd och Dubucs grundtanke att enbart lämna plats åt klass 62. Omflyttningarna generade också att huvudklass 4 skulle verka som en naturlig övergång mellan huvudklasserna 3 och 5 (Samhällsvetenskaperna samt Matematik och Naturvetenskap). Resone manget innefattade att huvudklasserna 1-2 (Filosofi och Psykologi, samt Religion) omfattar människan och kosmos. Huvudklass 3 människan och medmänniskorna, och huvudklass 4 kunde omfatta människan och hennes fysiska omgivning. Öhman som var medlem inom FID vid denna tid menade att: ”detta förslag är onekligen mycket radikalt.” Anledningen med ett sådant radikalt förslag från Lloyd och Dubucs sida var att de ville sätta igång en diskussion inom FID om vad huvudklass 4 kunde innehålla för ämnen vilket de också fick. FID framförde bestämda åsikter under de diskussioner som förekom att inga ändringar kunde ske under några som helst omständigheter som eventuellt kunde äventyra UDK:s stabilitet bland ämnena.³

Schuchmann som var ordförande inom FID under den här tiden, menade att huvudklass 4 var en stor utmaning som inte gick att lösa genom förhastade förslag, särskilt inte om dessa kunde orsaka besvär för användarna, dvs. bibliotekarierna och låntagarna. Han betonade att FID inte var villiga att göra förändringar om det inte var absolut nödvändiga.⁴ Öhman var inne på samma linje om svårigheterna med huvudklass 4. Han skrev att det var: ”svårt att finna riktlinjer för det framtida utnyttjandet av den fria klassen 4.”⁵

Resultatet av FID:s konservativa ställningstagande innebar att Lloyd och Dubucs förslag till huvudklass 4 förkastades utan att ha blivit antaget ifrån FID:s sida. Diskussionerna fortsatte däremot vidare inom FID. En annan idé som kom upp var att använda huvudklass 4 som en utökning för Humaniora och Socialvetenskap men dessa resonemang lades ned eftersom det redan fanns ledig plats eller att ledig plats kunde möjliggöras i klasserna 1-3 (Filosofi, Religion och Samhällsvetenskaperna)⁶. FID diskuterade också att låta huvudklass 4 bli en avdelning för Naturvetenskap och Teknik men av någon anledning förverkligades aldrig förslaget.

Schuchmann som satt som ordförande inom FID vid den här tiden värdjade till olika experter inom varierande ämnesområden om aktivt stöd för UDK:s framtid. Öhman kon-

² Foskett, A.C. 1973, *The subject approach to information*, s. 24ff.

³ Öhman, Einar 1965, Universella decimalklassifikationen: några synpunkter på systemets betydelse och utveckling. *Meddelelser fra Forskningsrådenes fellesutvalg's komité for klassifikasjon*; 7, s. 5.

⁴ Schuchmann, Martin 1965, The universal decimal classification. *Classification research: proceedings of the second international study conference, 14-18 September 1964*, s. 117.

⁵ Öhman 1965, s. 5.

⁶ Schuchmann 1965, s. 116.

staterade att från experter i olika fackområden, som representerades av företrädare inom FID, var intresset svårt att låta tillsätta sina egna ämnesområden i huvudklass 4.⁷

Nästan fyrtio år efter Lloyd och Dubucs förslag till huvudklass 4 är huvudklass 6 återigen inblandad. Ia McIlwaine som idag är ordförande inom *Universal Decimal Classification Consortium* (UDCC) och som för närvarande har det fulla ansvaret för UDK, har gett ett mycket omfattande förslag där ett flertal huvudklasser berörs. Det gäller huvudklass 1 (Filosofi, Psykologi), huvudklass 5 (Biologiska vetenskaperna) och huvudklass 6 (Tillämpade vetenskaperna).

Förslaget innebär att de Biologiska vetenskaperna (klasserna 57 Biologiska vetenskaper, 58 Botanik, och 59 Zoologi), Medicin (klass 61), Jordbruk (klass 63) och Psykologi (klass 159.9) flyttas till huvudklass 4. Genom förslaget kan klass 62 (Ingenjörsvetenskap och Teknik) vid behov expandera över till de frigjorda klasserna 61 och 63.⁸ Denna grundtanke med expansionsmöjligheten för klass 62 känns igen från Lloyd och Dubucs förslag från 1963 och kan vara ett led i för båda förslaget att klass 62 allt sedan Donker Duyvis tid varit så pass omfattad att det ämnesområdet borde få mera rum i huvudklass 6. McIlwaines förslag berör sex stycken klasser till skillnad från Lloyd och Dubucs fyra stycken och innebär därmed en större förändring för UDK än Lloyd och Dubucs förslag eftersom McIlwaines förslag berör ytterligare två huvudklasser. I skrivande stund (2006) har McIlwaines förslag ännu inte realiserats.

1.2 Problemformulering och syfte

McIlwaine framhåller att huvudklasserna är ologiska i UDK men att det inte är tillfredsställande att försöka bryta en sekvens som låntagarna och bibliotekarierna är bekanta med. McIlwaine är dock medveten om att huvudklass 4 är någonting som långt ifrån alla användare av UDK är tillfredställda med. McIlwaine menar ändå att det inte finns tillräckligt starka grunder för att flytta ämnen till huvudklass 4. McIlwaine menar att fylla huvudklass 4 med ämnen är problematiskt eftersom det innebär stora konsekvenser för användarna.⁹

De beskrivna förslagen och McIlwaines uttalande antyder dock att huvudklass 4 är ett problem i UDK som UDCC vill komma tillrätta med trots att UDK som klassifikations-system fungerar att använda utan att huvudklass 4.

Tanken med den här uppsatsen är efter den bakgrund redogjorts att komma med ett nytt förslag som kan verka som ett alternativ till McIlwaines, Lloyd och Dubucs förslag och föra ett resonemang om vad huvudklass 4 kan innehålla för olika ämnen. Med hjälp av klassifikationsprinciper ska det nya alternativa förslaget analyseras på en teoretisk nivå och försöka belysa vad det får för konsekvenser om förslaget blir genomfört.

⁷ Ibid., s. 117.

⁸ McIlwaine, Ia C. 2000, UDC in the twenty-first century. *The future of classification*, s. 102.

⁹ Ibid.

Vad en sådan förändring innebär för UDK på det praktiska planet så kan det enbart frambringas genom en empirisk studie vilket varken kommer att beröras eller heller är syftet med uppsatsen. Syftet med uppsatsen är att resonera om ämnen och pröva ett förslag på ett till den oanvända huvudklassen 4 i klassifikationssystemet. Prövningen sker utifrån klassifikationsprinciper formulerade av S. R. Ranganathan. Prövningen kan sedan ligga till grund för en eventuell framtida empirisk studie.

1.3 Frågeställning

Utifrån problemformulering och syfte utgår uppsatsen ifrån följande frågeställningar:

- Vilka ämnen är lämpliga att bruka i huvudklass 4?
- Vilka konsekvenser får förslaget för UDK?

1.4 Avgränsning och material

Sett till klassifikationsforskningens område inom Biblioteks – och informationsvetenskap finns det enligt Joacim Hansson två olika riktningar inom klassifikationsforskningen. Den ena riktningen är systemorienterad som riktar in sig på de problem som kan finnas vid själva konstruktionen av ett klassifikations system och vidareutveckling. I den andra riktningen försöker forskarna finna teoretiska utsagor om klassifikationssystemet som sträcker sig utanför klassifikationssystemets egna gränser som t.ex. det samhällsliga.¹⁰ Denna uppsats kommer enbart att ägna sig åt den förstnämnda.

Sökningen efter nyare källor har gjorts i bibliotekskatalogen, databaserna samt i bokhyllorna vid högskolebiblioteket i Borås. För den äldre litteraturen om UDK begränsades databassökningarna till åren 1960-1965 och till högskolebibliotekets öppna magasin. Tidigare förslag som berörs i uppsatsen är kortfattade pga. den begränsade litteratur som varit tillgänglig inom ämnesområdet. Källorna som använts har både varit i fysiskt och i elektroniskt format.

Fokuseringen inom UDK har lagts på huvudklass 4 och inte på klassifikationssystemet som helhet. För analysen av förslaget till huvudklass 4 har den svenska förkortade elektroniska versionen av UDK används, men förslaget som sådant är inte begränsat till enbart denna version utan gäller för alla versioner av UDK oavsett språk och storlek.

1.5 Disposition

Efter ett framförande med inledning, bakgrund, problemformulering, syfte, frågeställning, samt avgränsning och material ges en grundläggande genomgång av UDK:s fram-

¹⁰ Hansson, Joacim 1999, *Klassifikation, bibliotek och samhälle: En hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*, s. 30.

växt i kapitel 2 där bakgrunden ges till varför huvudklass 4 blev tom. Vidare går uppsatsen i kapitel 3 in på området klassifikation i allmänhet, hur det definieras, vart ifrån det härstammar, vilka olika ambitionsnivåer som finns inom klassifikation m.m. I kapitlet berörs också filosofers och andra tänkares syn på ämnesindelningar och tidiga bibliografiska klassifikationssystem och dess indelningar av klasser och huvudklasser.

Kapitel 4 berör klassifikationsteori där några utvalda principer från Ranganathan presenteras och exemplifieras. I kapitel 5, som är metod, belyses hur analysen gick till. I Kapitel 6 diskuteras ämnesvalet till huvudklass 4. Kapitel 7 presenterar schematiskt förslaget till huvudklass 4 för att sedan analyseras i kapitel 8.

Kapitel 9 är ett diskussionskapitel där frågeställningen besvaras och uppsatsen sammanbinds. Kapitel 10 utgörs av en sammanfattning och kapitel 11 består av en källförteckning. Kapitel 12 avslutningsvis är en förteckning över de aktuella förkortningar som ingår i uppsatsen.

2 UDK

2.1 Tillblivelsen av UDK

1892 skapade två belgiska jurister, Paul Otlet (1868-1944) och Henry La Fontaine (1854-1943), *Office International de Bibliographie* (OIB).¹¹ Vad de ville skapa var ett system över allt som blivit skrivet sedan boktryckarkonstens uppkomst. Kartoteket var avsett för all världens facklitteratur och då inte enbart för böcker utan även för tidskrifter, rapporter m.m. Det gick under namnet *Répertoire bibliographique universel*. 1895 gick Dewey med på att Otlet och La Fontaine fick använda hans bibliografiska klassifikationssystem DDC. Otlet och La Fontaine tilläts göra vissa ändringar i DDC vilket ledde till tillblivelsen av Universella Decimalklassifikationen (UDK).¹²

Samma år stiftades *Institut international de bibliographie* (IIB) för att stödja Otlets och La Fontaines i deras fortsatta arbete, och deras arbete översattes snart till ett flertal språk. Tio år senare mellan åren 1905-1907 utkom den första upplagan från IIB och gick under namnet *Manuel du Répertoire Bibliographique Universel*. På 1920-talet påbörjades utvecklingen en ny upplaga där framför allt avdelningarna för naturvetenskap och teknik utvecklades, och mellan åren 1927-1933 utgavs systemet under namnet *Classification Décimale Universelle*. 1937 blev IIB en internationell federation och bytte namn till *Fédération Internationale de Documentation*, förkortat FID.¹³ 1988 byttes namnet igen till *International Federation for Information and Documentation* (också förkortat FID), för att 1992 tas över av nybildade *Universal Decimal Classification Consortium* (UDCC) där McIlwaine idag sitter som ordförande.¹⁴

UDK:s utbredning har idag sin tyngdpunkt i Europa med länder som Tyskland, Spanien, England, Frankrike, Belgien och Holland. Även Östeuropa använder sig av systemet som Kroatien, Rumänien och Estland. I Asien har UDK också fått fäste, bl.a. i Japan.¹⁵

De svenska utgåvorna av UDK har utgivits 1946, 1961 och 1977 men bara i förkortade versioner. Organisationen i Sverige, *Tekniska Litteratursällskapets UDK-nämnd*, var tidigare både ansvariga för UDK och dess utgivning. För bearbetningen av 1977 års upplaga svarade bl.a. Einar Öhman och Arne Sundelin.¹⁶ Ett antal efterföljande kompletteringar tillkom till 1977 års upplaga ända fram tills 1994, och 1983 kom en fullständig version av klassen 331 (Arbete och arbetsmarknad). Tekniska Litteratursällskapets UDK-nämnd var ansvariga fram tills 1992 då *Bibliotekshögskolan* (BHS) i Borås

¹¹ Benito 2001, s. 129.

¹² McIlwaine, Ia C. 2000, *The Universal Decimal Classification: A guide to its use*, s. 1.

¹³ Öhman, Einar 1970, Handledning i UDK-systemets användning. (*Tekniska litteratursällskapets handbok*; 7), s. 11f.

¹⁴ McIlwaine 2000, s. 2.

¹⁵ *Ibid.*, s. 96.

¹⁶ Öhman 1970, s. 13.

tog över det ansvaret. Miguel Benito är idag webbansvarig för den svenska elektroniska versionen av UDK. Versionen är förkortad men ökar regelbundet i viss omfattning och översätts från engelska till svenska via UDCC:s MRF från 2002. 2003 bestod versionen av drygt 4 800 ämnen och över 6 100 sökord i registret, vilket bör täcka behovet för de flesta små och medelstora bibliotek.¹⁷

2.2 P-notes, Extensions and Corrections to UDC och Master Reference File

P-notes användes inom FID fram tills att UDCC tog över i januari 1992. Förslag på förändringar kunde komma från vem som helst som använde sig av UDK. Om det ansågs att förslagen var tillräckligt genomförbara presenterades dessa i *P-notes*. Varje *P-note* innehöll en förändring var. Efter att de hade presenterats kunde vem som helst kritisera dem under de fyra månader som förslagen låg öppna. Inom sex månader brukade det meddelas om förslagen blivit godkända. Godkända *P-notes* presenterades i *Extensions and corrections to the UDC*.¹⁸

Sedan UDCC övertog verksamheten använder sig UDCC fortfarande av *Extensions and corrections to the UDC* även om *P-notes* inte längre är i bruk. I *Extensions and corrections to the UDC* presenteras alla godkända förslag som görs i UDK med tillhörande kommentarer. Skriften utkommer en gång per år.¹⁹

Master Reference File (MRF) infördes då UDCC tog över från FID och är en stor databas som idag utgör den officiella versionen av UDK. Här sker alla revideringar av UDK regelbundet. Databasen finns placerad på Royal Library i Haag och är först och främst på engelska men kommer även i framtiden att bli översatt till bl.a. franska och tyska. MRF innehåller över 61 000 olika sökord som ständigt utökas med en uppdatering en gång per år. Revideringstakten har ökat betydligt sen UDK blev elektroniskt. Proceduren är enklare och förslag på olika förändringar av UDK kan bearbetas effektivare än tidigare.²⁰ Revideringsproceduren ställde, innan den blev elektronisk, till med en hel del praktiska problem och fick därför utstå en hel del kritik. Ett exempel är Sundelin som under 1960-talet kritiserade FID:s sätt att sköta revideringsarbetet. Revideringssystemet var alldeles för komplicerat och omständligt för de som använde UDK i praktiken. Olika upplagor av revideringar var i rörelse samtidigt vilket medförde att klassificerarna var tvungna att inom vissa ämnesområden av UDK använda sig av hela 7 stycken olika källor för att vara säkra på att klassificeringen hade genomförts på rätt sätt.²¹ Proceduren var också en dyr och tidskrävande verksamhet. Sundelin konstaterade att: "Det kos-

¹⁷ Universella Decimalklassifikationen (2004). (Miguel Benito, webbansv.).
<http://www.hb.se/udk/> [2006-02-10]

¹⁸ Foskett, A.C. 1982, *The subject approach to information*, s. 355.

¹⁹ McIlwaine 2000, s. 94.

²⁰ *Ibid.*, s. 94ff.

²¹ Sundelin, Arne 1966, Det internasjonale klassifikasjonssystem (UDK) i teknisk litteraturtje neste, seminar ved Norges tekniske høgskole 26 oktober 1965 Trondheim: (*Meddelelser fra Forskningsrådenes fellesudvalg's komité for klassifikasjon*; 8), s. 3.

tar också pengar att årligen hålla sig med Extensions och det kostar ännu mera tid och pengar att orientera sig i den nuvarande labyrinten.”²² Han menade att: ”UDK:s revideringssystem är så komplicerat, att gemene man inte kan följa med vad som är aktuellt.”²³ Kyle kritiserade FID:s arbetssätt genom att hävda att det var ”clumsy and slow administrative machinery.”²⁴ Förslag på förändringar kunde i stort sätt komma från vem som helst inom administrationen och omsättningen på medlemmarna var hög, vilket inte underlättade revideringsarbetena inom organisationen.

Ett annat problem som drog ned på revisionstakten var något som FID kallade för *10-års-regeln* där det inte fick tillföras några nya ämnen på de platser där ämnen tagits bort innan tio år hade passerat. Det innebar t.ex. att huvudklass 4 inte fick fyllas på med nya ämnen förrän tidigast 1974.²⁵

2.3 Huvudklass 4 blir vakant

1955 började den *Centrala klassifikationskommittén* (CCC) inom FID utarbeta rekommendationer gällande UDK:s framtid för att göra klassifikationssystemet ”lämpligt för modernt internationellt bruk.” Mellan åren 1956-1958 följde också en rad artiklar som bekräftade att ändringar inom UDK var nödvändiga. En sammanslagning av huvudklass 4 och 8 kom upp som ett förslag

United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO) gav Vickery och Kyle i uppdrag 1960 att utarbeta kritiska artiklar över UDK:s system för tidskriften *UNESCO Bulletin for Libraries*. Vickery och Kyle, som både var erfarna klassifikationsexperten och medlemmar inom FID, kom båda fram till att UDK krävde omfattande revideringar.²⁶ I en av sina kritiska artiklar framförde Kyle att UDK var i ett stort behov av revideringar att om alla revideringar genomfördes resulterade det i att UDK skulle bli oigenkännligt. Hon belyste att hon helst sett att hela UDK:s tabeller raderades bort för att byggas upp dem på nytt. Kyle kritiserade också UDK för att fortfarande följa DDC så pass mycket som FID gjorde. Hon ansåg att UDK behövde bryta sig lös och gå sina egna vägar.²⁷ Ett av förslagen för att kunna göra denna brytning från DDC var att huvudklass 4, innehållande enbart Språkvetenskap, flyttas till huvudklass 8 och därmed hamna bredvid Litteraturvetenskap. Kyle var medveten om att de olika förslag som lades fram i samma artikel kunde ses som både orealistiska och kontroversiella i andras ögon och inte något som kunde ses som slutgiltiga förslag:

”These recommendations may appear unrealistic, will probably be un-

²² Ibid., s. 4.

²³ Ibid., s. 1.

²⁴ Kyle, Barbara 1961, The universal decimal classification: a study of the present position and future developments, with particular attention to those schedules which deal with the humanities, arts and social sciences. *UNESCO Bulletin for libraries*. Vol. 15, no. 2, s. 62.

²⁵ Sundelin 1966, s. 5.

²⁶ Öhman 1970, s. 2.

²⁷ Kyle 1961, s. 62.

popular, will certainly be controversial and are definitely not put forward as a final”²⁸

Under samma år presenterades två stycken artiklar av Frank och Lloyd som Vickery och Kyle konstaterade att UDK var i ett stort behov av genomgripande revideringar. Lloyd gick långt i sitt resonemang och han såg helst att FID skapade ett helt nytt klassifikationssystem och bara bibehålla de delar i UDK som var: ”det bästa och mest livskraftiga”. Öhman (som satt som sekreterare inom CCC) menade att artiklarna som publicerades under denna tid var sensationella eftersom alla som framförde åsikter satt med inom FID och inte befann sig utanför organisationen.²⁹

Den kritik som levererats ledde till ett möte i september 1960 där FID ingående studerade den kritik som lagts fram. FID beslöt sig att ta fram en kommitté vars syfte var att studera den kritik som framkommit och föra fram egna förslag på förändringar. Kommittén som bildades kallades för *Ad hoc – kommittén* dvs. en tillfällig kommitté. Den tillsattes i januari 1961. I den kommittén satt bl.a. Kyle som drivit förslaget om språkvetenskapens överflyttning till huvudklass 8 i sin artikel och Öhman som blev förman för kommittén. Kommittén lämnade sin slutrapport ett år senare, i januari 1962. Den hade ”föreslagit en radial åtgärd, nämligen överflyttningen av hela klass 4, filologi och lingvistik till klass 8, litteratur.” CCC fick förtroendet av FID att godkänna eller förkasta *Ad hoc – kommitténs* förslag.³⁰

Bland de förslag som slutgiltigt blev godkända av CCC var förslaget om flyttningen av Språkvetenskap från huvudklass 4 till huvudklass 8. Språkvetenskapens överflyttning tillkännagavs i oktober 1962. Överflyttningen presenterades i *P-note 800* och trädde ikraft den 30 juni 1964.³¹ Överflyttandet finns med i *Extensions and corrections to the UDC 1965*. En sammanfattning av händelseförloppet i kronologisk ordning:

1955	CCC börjar utarbeta frågor kring UDK:s framtid.
1956 - 1958	Ett flertal kritiska artiklar berör ämnet.
1960	FID vill tillsätta en kommitté som ska utreda den kritik som uppkommit.
1961 (jan.)	Tillsättandet av <i>Ad hoc – kommittén</i> genomförs.
1962 (jan.)	<i>Ad hoc – kommittén</i> lämnar sin slutrapport.
1962 (sep.)	CCC godkänner <i>Ad hoc – kommitténs</i> förslag om att språkvetenskapen flyttas till huvudklass 8.
1962 (okt.)	Det fattade beslutet om huvudklass 4 överflyttning presenteras i <i>P-note 800</i> .
1964 (juni)	Överflyttningen träder i kraft.
1964 (aug.)	CCC tar fram en plan för omarbetningen av UDK, däribland Språkvetenskap.
1965	Överflyttningen presenteras i <i>Extensions and corrections to the UDC 1965</i> .

Överflyttningen av Språkvetenskap kanske idag kan ses som om det inte förekom några konflikter, men diskussionerna var allt annat än beskedliga.

²⁸ Ibid., s. 61.

²⁹ Öhman 1970, s. 2.

³⁰ Ibid., s. 2ff.

³¹ Ibid., s. 3ff.

2.4 Kritik i samband med överflyttningen av Språkvetenskap

Vid FID:s årsmöte i september 1962 hade det utbrutit stormiga diskussioner mot CCC att godkänna det som Ad hoc – kommittén presenterat om de förändringar som vidtagits gällande UDK. Förändringarna som då presenterades (som bl.a. innehöll överflyttningen av Språkvetenskap från huvudklass 4 till huvudklass 8) tyckte FID var alltför radikala. En del av länderna som använde sig av UDK och som satt med inom FID, där ibland Danmark och Norge, hävdade att tänkta förändringar inom UDK skapade alltför stora problem för de som använde sig av klassifikationssystemet. Länder som t.ex. Tyskland, Belgien och Holland ville tvärtom gärna se att CCC godkände Ad hoc – kommitténs förslag.³²

Vid diskussionerna berördes vem det var som bestämde och fattade de avgörande besluten. Var det CCC eller The General Assembly (*General Assembly* var en representantförsamling inom FID där olika länder som använde sig av UDK röstade igenom olika förslag)? Lorphevre som bl.a. satt med i CCC menade att det var CCC som fattade alla viktiga beslut. Detta var något som medlemmen inom FID Kyle inte kunde hålla med om varför Adkinson, president inom FID, fick lugna ner den hätska stämningen genom att hävda att The General Assembly fick ta del av alla avgörande besluten som togs av CCC.

Det diskuterades också hur viktigt det var att den information som CCC beslutade om fick komma fram till dem som nyttjade UDK. Trots den starka kritik mot CCC:s sätt att bestämma fick CCC igenom sina förslag då The General Assembly accepterade dessa 1962.³³

Konsekvensen av överflyttningen av språkvetenskapen till huvudklass 8 fick en praktisk baksida enligt Sundelin. Sundelin, som arbetade vid Atlas Copcos bibliotek, framförde vad språkvetenskapens överflyttning i UDK innebar för biblioteket. Det fanns tre stycken alternativ menade han efter att språkvetenskapen blivit överflyttad: Att klassificera om ett tusental lexikon, att strunta i de nya tal som tillkom med flyttningen av Språkvetenskap och fortsätta klassificera på huvudklass 4, eller låta den äldre litteraturen kunde stå kvar på huvudklass 4 och låta klassificera alla nyinkomna på huvudklass 8. Det tredje alternativet föredrogs på biblioteket till sist.³⁴ Sundelin hade innan beslutet om språkvetenskapens överflyttning kritiserat förslaget och sagt att det var ”ytterst ödesdigert för hela UDK-systemet.” Dessutom lede det till en ”fullständig omstuvning av nästan hela systemet.” Om FID fortsatte att genomföra förslag i stil med vad som skett befarade Sundelin att UDK riskerade att ta de mest ”groteska former.”³⁵

³² Ibid., s. 1.

³³ Holst, Wilhelm 1963, Referat fra FID-møtet i Scheveningen, 24-29 september 1962. Trondheim: (*Meddelelser fra FFUs Komité for Klassifikasjon*; 4), s. 28f.

³⁴ Sundelin 1966, s. 4ff.

³⁵ Ibid., s. 5.

Det kan konstateras att förslaget om överflyttningen av språkvetenskapen till huvudklass 8 växte fram ur en inre kris inom FID, och att förslaget inte mottogs med öppna armar från alla håll, varje sig av dem som var verksamma inom FID eller de som aktivt praktiserade med UDK.

3 Klassifikation

Det här kapitlet kommer att gå in på definitioner av klassifikation. Kapitlet tar också upp klassifikation som fenomen i vårt vardagliga liv och olika typer av ambitionsnivåer för klassificering. Kapitlet berör även vad rotation, koder, hierarki, signum, hyllsignum innebär, och skillnaden mellan enumerativa och facetterade klassifikationssystem men även generella och specifika klassifikationssystem.

3.1 Vad är klassifikation?

För att verkligen börja från grunden ges nu först en beskrivning över vad klassifikation är för någonting för att sedan gå vidare med klassifikationen som fenomen i våra vardagsliv som regelbundet mer eller mindre förekommer omedvetet.

Klassifikation som begrepp härstammar från det latinska begreppet *classis* som refererade till en särskild grupp av människor som under romartiden hade olika saker och ting gemensamt eller tillhörde samma samhällsklass.³⁶

Begreppet klassifikation har definierats av många olika forskare. Enligt Kumar är klassifikation ”a process of grouping. It involves putting together like entities and separating unlike entities.”³⁷ Det vill säga de som har någonting gemensamt (like entities) förs samman, och de som inte hör samman (unlike entities) hålls isär. När indelningen av saker sker i olika klasser bör den inte göras hur som helst utan att ha ett visst system att dela in efter, dvs. en slags princip eller indelningsgrund. Benito säger att klassifikation innebär ett ”indelning i klasser av ting och företeelser efter en princip eller indelningsgrund.”³⁸ Sett till Romarnas sätt att dela in människorna använde de samhällsklasserna som indelningsgrund av människorna.

Harvey nämner kort syftet med bibliografiska klassifikationssystem: ”The purpose of bibliographic classification is to organise the knowledge in documents so that it is accessible to those who seek it.”³⁹ Genom det bibliografiska klassifikationssystemet kan en överblick göras av ett bestämt material. Materialet struktureras upp med hjälp av klassifikationssystemet så att denna eftersträvade överblick kan uppnås.⁴⁰ Kumar menar att för de bibliografiska klassifikationssystemen handlar det också om att få dokumenten arrangerade ”in the most helpful and permanent order.”⁴¹ Detta för det ska underlätta både för de som arbetar med systemet och för låntagarna. Sayers definition av bibliogra-

³⁶ Kumar, Krihan 1979, *Theory of classification*, s. 1.

³⁷ Ibid., s. 1.

³⁸ Benito 2001, s. 103.

³⁹ Harvey, Ross 1999, *Organising knowledge in Australia: principles and practice in libraries and information centres*, s. 203.

⁴⁰ Rosing, Hans 1978, *Vetenskapens logiska grunder*, s. 5.

⁴¹ Kumar 1979, s. 4.

fisk klassifikation rör sig på samma plan där framför allt låntagaren ställs i centrum. Han säger att bibliografisk klassifikation är:⁴²

”The arrangement of books on the shelves, or descriptions of them, in manner which is most useful to those who read.”

Klassifikation handlar alltså om att organisera ting efter dess lik – och olikheter utifrån förutbestämda indelningsprinciper. Med hjälp av klassifikationssystemet kan sedan relevanta dokument återfinnas.

3.2 Klassifikation och ambitionsnivåer

Hjørland har valt att dela in begreppet klassifikation i tre olika kategorier: Ad hoc, pragmatisk samt vetenskaplig klassifikation.

Ad hoc – klassifikationen är den lägsta ambitionsnivån av kategorisering och är någonting som vi ägnar oss åt dagligen, där t.ex. allt ur en diskmaskin som har en likhet med varandra förs till en gemensam plats efter de indelningskriterier som vi har förutbestämt i vårt kök.

Pragmatisk klassifikation hamnar emellan ad hoc och vetenskaplig klassifikation när det gäller ambitionsnivån. Jämförelse kan göras mellan en amatör och en professionell yrkesman. En flitig biblioteksbesökare kanske väljer att delar in sina böcker efter SAB-systemet i sitt hem. Hc för svenska skönlitteratur He för engelsk osv. Han bryr sig mindre om hur exakt regelmässigt klassificeringen ska gå till som t.ex. att bibliografisk form kommer före innehåll, eller funderar kring citerings – eller fileringsordningar, kollockering osv. som en professionell bibliotekarie skulle ha gjort.

Den sista kategorin med den högsta ambitionsnivån är den *vetenskapliga klassifikationen* där klassificeringen sker utifrån förutbestämda regler dvs. ett abstrakt sätt att organisera in kunskapen på. På denna nivå hittar vi de klassifikationssystem som är byggda på en vetenskaplig indelningsgrund.⁴³ I denna kategori återfinns alla de bibliografiska klassifikationssystemen och när klassifikationssystem benämns längre fram i den här uppsatsen här det bibliografiska klassifikationssystem som menas (den vetenskapliga nivån) och inte klassifikationssystem i allmänhet.

3.3 Olika uppställningstyper

Dokument, och framför allt böcker, kan arrangeras och ordnas på många olika sätt. Kalimachos, som var bibliotekarie vid biblioteket i Alexandria (260-240 f. Kr.), inordnade dokumenten efter storleken. Det finns flera andra sätt som hur de har bundits, vad de har

⁴² Ibid.

⁴³ Hjørland, Birger 1997, *Information seeking and subject representation: an activity-theoretical approach to information science*, s. 46.

för författare, titel, förlag, eller till och med efter vad de har för färg. Problemet är bara att dessa indelningskriterier inte säger någonting om dokumentens innehåll. Det mest effektiva indelningskriteriet är då att dela in dokumenten efter ämne. Med ämnet som grund för indelningen kan användarna av klassifikationssystemet söka sig igenom en hylla och leta efter en specifik titel inom ett ämne och samtidigt finna dokument som rör sig inom samma ämnesområde och sedan enkelt leta sig vidare mot relaterade ämnen längre bort på samma hylla. För de som istället letar med hjälp av titel och/eller författare kan istället även finna det de söker med bibliotekskatalogen. Vad är då ett ämne? Ranganathan gör följande definition:⁴⁴

”An organised and systematised body of ideas, whose extension and intension are likely to fall coherently within the field of interest and comfortably within the intellectual competence and the field of inevitable specialization of a normal person.”

Tre typer av ämnen finns. Det är enkla ämnen (simple subjects), sammansatta ämnen (compound subjects) och komplexa ämnen (complex subjects). Till de enkla ämnena hör ett enskilt huvudämne dvs. en huvudklass i ett klassifikationssystem som Fysik, Matematik, Medicin osv. Ett sammansatt ämne är ett huvudämne med dess underklasser som t.ex. Medicin följt av underklasser som sjukdomar, lungor osv. De komplexa ämnena är två stycken olika ämnen som har en slags relation till varandra, t.ex. politikens inflytande på vetenskapen eller buddhismens inflytande på kristendomen.⁴⁵

3.4 Generella och specifika klassifikationssystem

De klassifikationssystem som ingår i kategorin med ambitionsnivån vetenskapliga, kan också delas in ytterligare i *generella* respektive *specifika* klassifikationssystem. Enligt Kumar är generella klassifikationssystem till för att ”cover all the subjects in the universe of subjects.”⁴⁶ Specifika klassifikationssystem är däremot mera anpassade för ett specifikt ämnesområde. Kumar säger att ett specifikt klassifikationssystem är ”designed to cover the subjects going with a specific basic class or any other host class.”⁴⁷ UDK är t.ex. ett generellt klassifikationssystem men samtidigt pass specifik och djup i sin hierarki att det också kan klassas som ett specifikt klassifikationssystem.⁴⁸

3.5 Notationer, klassifikationskoder och hyllsignum

Alla dagens bibliografiska klassifikationssystem använder sig av en viss typ av tecken. Dessa tecken kallas inom området klassifikation för *notation*. Enligt Ranganathan är notationen ett ”system of ordinal numbers used to represent the classes in a scheme for

⁴⁴ Ranganathan, S. R. 1989, *Prolegomena to library classification*, s. 82.

⁴⁵ *Ibid.*, s. 84f.

⁴⁶ Kumar 1979, s. 336.

⁴⁷ *Ibid.*, s. 336.

⁴⁸ Rowley, 2000, s. 195.

classification.”⁴⁹ Notationen ska alltså enligt Ranganathan representera de olika klasserna inom ett klassifikationssystem, men notationen har också en annan uppgift. Enligt Foskett ska notationen ”show the order”⁵⁰ dvs. visa ämnenas (klassernas) inbördes ordning och placeringen mellan varandra. Med hjälp av notationen får varje enskilt ämne tilldelat sig en särskild adress som är unik för den klassen: ”The purpose of notation is to give ... an address that fixes its order within the classification.”⁵¹ En av fördelarna med notationen är undvikandet att leta igenom hela klassifikationssystemet varje gång letande sker efter ett särskilt dokument, utan kan med hjälp av notationen leta sig fram till rätt ämnesområde och slutligen relevant dokument.⁵²

Ranganathan väljer att dela upp notationen i två olika principer som han benämner *Canon of Pure Base* och *Canon of Mixed Base*. Valet mellan dessa två principer görs utifrån två stycken olika aspekter. Den ena är hur många olika klasser det finns i klassifikationssystemet, och det andra hur väl ögat kan överskåda en notation eller komma ihåg den, dvs. memorera den över en viss tid. Enligt Ranganathan har ögat har en förmåga att få en överblick mellan tre till maximalt sex stycken symboler samtidigt. Samma sak gäller för vårt minne där tre symboler är mest komfortabelt och sex stycken en övre gräns för vad vi klarar av.

I *Canon of Pure Base*, ingår enbart en sorts tecken som t.ex. bokstäver. Vid det andra, *Canon of Mixed Base*, ingår en blandning av symboler som bokstäver, siffror, parenteser, kolon mm.⁵³ De bibliografiska klassifikationssystemen använder sig av arabiska siffror eller romerska bokstäver där denna typ av siffror används i stort sett över hela världen och där bokstäverna både förstås och används i hela västvärlden.⁵⁴ Sett till ett par olika klassifikationssystem använder sig t.ex. UDK och SAB *Canon of Mixed Base*, medan DDC följer *Canon of Pure Base*.

Notationen som bildar klassifikationskoderna underlättar klassificeringen av ett dokument eftersom istället för att ange ämnet anger koden för ämnet i fråga. Den färdigkonstruerade koden kallas för ett *signum*. Vilken notation som ett klassifikationssystem använder sig av påverkar avsevärt hur detta signum (färdigkonstruerade koden) kommer att se ut. Här är ett par exempel från Universella decimalklassifikationen (UDK), Dewey decimalklassifikationssystem (DDC) och Klassifikationssystem för svenska bibliotek (SAB):

378.602(485 Borås)
Ab-c
324.2172

⁴⁹ Ranganathan 1989, s. 232.

⁵⁰ Foskett, A.C. 1996, *The subject approach to information*, s. 183.

⁵¹ Rowley 2000, s. 206.

⁵² Foskett 1996, s. 183.

⁵³ Ranganathan 1989, s. 282.

⁵⁴ Foskett 1996, s. 183.

De två första exemplen är från UDK och SAB. Båda klassifikationssystemen använder sig av en blandad notation vilket det går att se på deras blandade symboler. Den blandade notationen i exemplet från UDK förekommer det en parentes efter de sex första siffrorna. I SAB:s fall innehåller signumet både en stor bokstav och två små bokstäver, samt att det förekommer ett bindestreck mellan b och c. I det sista exemplet som är från DDC använder sig klassifikationssystemet enbart sig av siffror. Punkten efter de tre första siffrorna i två av exemplen räknas inte som någon symbol

När klassificeringen sedan är gjord placeras dokumentet på en särskild anvisad hyllplats. Den hyllplats i biblioteket som det färdigklassificerade dokumentet blir placerat på kallas för *hyllsignum*.⁵⁵ Det kan nämnas att hyllsignumet är ofta en förkortning på det fullständiga signumet som finns fullt utskrivet i katalogposten.

Klassifikationssystem som UDK, DDC, SAB är hierarkiskt uppbyggda. En *hierarki* kan definieras som ett klassifikationssystem som är uppbyggt på ett sådant sätt att den utgår från det bredaste ämnet inom ett kunskapsområde och blir mer specifik inom ämnesområdet djupare ned i hierarkin.⁵⁶ Detta går att se i notationen Här ett exempel från UDK:⁵⁷

257 Europeiska religioner
257.2 Paganism
257.22 Wicca. Häxeri

Här ett exempel från SAB:⁵⁸

Cn Moderna religionsbildningar
Cna Teosofi
Cnaa Antroposofi

I båda två exemplen går det att tydligt utskilja att notationen blir allt längre ju längre ned man kommer. Det finns flera fördelar med en hierarkisk notation. En fördel är sökandet i katalogen eller på hyllan där användaren med hjälp av hierarkin kan bredda eller smala av sitt sökområde. En annan fördel är att det också är lättare att komma ihåg en notation som bygger på ett hierarkiskt system eftersom notationen hela tiden upprepas.⁵⁹

3.6 Enumerativa – och facetterade klassifikationssystem

En annan viktig del inom området klassifikation är *enumerativa* och *facetterade* klassi-

⁵⁵ Berntsson, Göran. 1997, *Klassifikation enligt SAB-systemet: ett läromedel*, s. 12.

⁵⁶ Wåhlin, Ejnar 1978, *Research on classification systems: summarizing report on research on classification systems and their application*, s. 2:4.

⁵⁷ Universella Decimalklassifikationen (2004). (Miguel Benito, webbansv.).
<http://www.hb.se/udk/> [2006-03-06]

⁵⁸ *Klassifikationssystem för svenska bibliotek* 1997, s. 39.

⁵⁹ Kumar 1979, s. 142f.

fikationssystem. Ett enumerativt klassifikationssystem är ett system där alla klasser och underklasser listas upp och bildar hierarkier. I dessa typer av klassifikationssystem har varje ämne en förutbestämd plats och eftersom det finns många ämnen kan dessa hierarkier bli mycket omfattande vilket ofta resulterar i långa klassifikationskoder för varje enskilt ämne. I ett enumerativt klassifikationssystem förekommer det både enkla och sammansatta ämnen färdigkonstruerade i tabellerna.⁶⁰ Ett *facetterat* klassifikationssystem är däremot uppbyggt av olika ämnesdelar eller block. Varje sådant block klassas för en facett. Dessa facetter plockas samman först vid klassifikationstillfället likt ett mekanobygge.

Ibland kan det vara svårt att riktigt placera ett dokument, särskilt om det verkar tillhöra flera olika huvudklasser. Ranganathan har sökt en lösning på detta genom vad han väljer att kalla för *PMEST*. Dessa fem stycken delar står för Personality, Matter, Energy, Space och Time.⁶¹ För att förtydliga detta kan ett exempel på en färdigkonstruerad kod i UDK illustreras:

025.45UDK(485)''2006''

0 är huvudklass 0 och innebär Personality. 25.45UDK är klassifikationssystemet UDK vilket står för Matter. (485) är från tilläggstabeln Id (ort) och är Space, samt ''2006'' är året 2006 vilket är Time. Facettindikatorerna i det här fallet () och '' '' visar när en ny ämnesdel (facett) förekommer, där av blocken. Ordningen mellan dessa block kan kastas om i UDK vid behov. Det här gör att facetterna är flexibla att använda. Anser klassifikatören att t.ex. tiden är viktigare än platsen kan koden få följande utseende:

025.45UDK''2006''(485)

UDK hör till de klassifikationssystem som både är enumerativt och facetterat. Det innebär att tabellerna i UDK består av både färdigkonstruerade koder och tilläggstabeller med facetter som kan kopplas samman med varandra vid behov med ett huvudtal för att specificera ett smalare ämne eller ett dokument som berör mer än ett ämne. Olika huvudtal kan med hjälp av olika facettindikatorer kopplas samman med varandra. I UDK brukar det göras med hjälp av ett ':' mellan de bägge huvudtalen. Tex. den färdigkonstruerade koden 17:32 som står för ''Etik inom politiken'' är 17 hämtad från huvudklass 1 och 32 är hämtad från huvudklass 3. Dessa två huvudtal har sedan förts samman med hjälp av en facettindikator.

⁶⁰ Benito 2001, s. 112.

⁶¹ Benito 2001, s. 107.

4 Klassifikationsteori

Vad kan motivera att använda Ranganathans principer? För att försöka besvara denna fråga sker en tillbakablick till tiden före 1950-talet då klassifikationssystemen och klassifikationsteorierna mer eller mindre byggde på praktiska erfarenheter, istället för att vara baserade på vetenskapliga teorier.

De tidigt utvecklade klassifikationssystemen byggde oftast på gedigna praktiska erfarenheter (som DDC, UDK m.fl.). Klassifikationssystem som byggde på sådana erfarenheter passade bra i en tid när ämnesutvecklingen inte var alltför hög. När antalet nyuppkomna ämnen började öka uppkom också ett behov av teorier inom biblioteksklassifikationsområdet.⁶²

Parkhi väljer att dela upp teorierna för biblioteksklassifikationen i två stycken delar. Den ena kallar han för *descriptive theory* och den andra för *dynamic theory*. Den deskriptiva teorin tillhörde den första delen i evolutionen för teorier av biblioteksklassifikation. Teorin var väl anpassad för den ämnesmängd som fanns och kunde möta de aktuella behoven. Teorierna beskrev mer eller mindre de praktiska moment som förekom i de olika klassifikationssystemen. Med andra ord *följde teorierna praktiken*. Teorierna manipulerades helt enkelt för att passa in i den praktiska sysslan. Klassifikationssystemen skapades av klassifikatorerna genom intuition. Det saknades vägledningar från några egentliga klassifikations teorier. Det gissades ofta fram vad som troligen passade bäst för tillfället och för just det specifika klassifikationssystemet.⁶³ Flertalet deskriptiva teorier presenterades mellan åren 1898 till 1937. Några som presenterade verk med sådana teorier var bl.a. Richardson, Brown, Sayers och Bliss. Ranganathan presenterade också ett verk som han kallade för *Prolegomena to library classification* från 1937. Ranganathan, som börjat utveckla sina principer redan 1924, presenterade i sitt verk likt andra klassifikationsteoretiker huvudsakligen deskriptiva teorier som var anpassade för sin tid. Han presenterade också den längsta listan över principer som han valde att kalla för *Canons*. Ranganathan hade också skapat en helt egen terminologi för sina principer. Problemet med teorierna var att de inte var tillräckligt tydligt definierade, och att klassifikationsteoretikerna använde olika termer för en och samma teori. Det var först under början av 1950-talet som de deskriptiva teorierna började bli dynamiska.⁶⁴

Ranganathan skapade i sin andra upplaga av *Prolegomena to library classification* från 1957 dynamiska teorier som kunde användas som en vägledning för själva *skapandet* av klassifikationssystem och som inte bara var ämnat för ett specifikt sådant. Genom att följa de dynamiska teorierna kunde enklare tillföras nya ämnen i ett klassifikationssystem.

⁶² Kumar 1979, s. 78.

⁶³ Ibid., s. 78f.

⁶⁴ Ibid., s. 81f.

stem utan att användarvänlig ordning gick förlorad i takt med att fler ämnesområden tillkom. Teorierna beskrev inte längre rena praktiska saker utan blev vägledande principer. Den tredje upplagan av *Prolegomena to library classification* från 1967 var en avancerad version av denna dynamiska klassifikationsteori.⁶⁵

Det minskade glappet mellan teori och praktik där teorin idag influerar praktiken och inte tvärtom medför att utvecklare har en bättre möjlighet att skapa klassifikationssystem som bättre kan möta dagens snabba informationsutveckling.⁶⁶ Ranganathans klassifikationsprinciper medför att studier av olika klassifikationssystem är fullt möjliga. Däri ligger också styrkan med hans principer – applicerbarheten. Hans principer är dessutom än idag högst relevanta inom klassifikations forskningsområdet, vilket också motiverar hans principer vid analysen.

4.1 Ranganathans principer

I *Prolegomena to library classification* från 1967 har Ranganathan valt att dela in sina principer i tre olika plan. Dessa är *idéplanet*, *verbalplanet* och *notationsplanet*. Dessa plan kommer att redogöras kortfattat först för att sedan kommentera på vilket plan som de utvalda principerna ingår. Idéplanet är ett plan där idéer blir olika produkter av tänkande. På detta plan blir dessa idéer till olika ämnen och som ordningen mellan dessa ämnen klargörs. Innan ämnena kan organiseras måste dessa förses med termer, en standardiserad terminologi som är fri från bl.a. homonymer och synonymmer. Detta sker på det andra planet, verbalplanet.⁶⁷

Terminologin måste, för att fungera i ett klassifikationssystem, vara precis. Det kan uppnås genom att symboler får representera terminologin.⁶⁸ På det tredje och sista planet, notationsplanet, blir termerna representerade av en ren eller blandad notation beroende på vilken typ av notation som klassifikationssystemet använder sig av. De principer som nu ska presenteras och användas för analysen kommer enbart att tillhöra notationsplanet eftersom idéerna, ämnena och terminologin i UDK redan finns färdiga och inte kommer att beröras av förslaget.

4.1.1 Brevity

I notationsplanet ingår en princip som Ranganathan valt att kalla för *Brevity*. Brevity har den innebörden att ju kortare notationen är i ett klassifikationssystem, desto lättare är det för dem som använder sig av klassifikationssystemet att förstå och komma ihåg koderna. Ett exempel för att beskriva Brevity kan vara den färdigkonstruerade koden som utgör hyllsignumet. Hyllsignumet finns placerade på böckernas ryggar vilket för övrigt är den mest praktiska platsen eftersom böckerna står uppradade bredvid varandra. Det

⁶⁵ Ibid., s. 82f.

⁶⁶ Ibid., s. 83ff.

⁶⁷ Ranganathan 1989, s. 327.

⁶⁸ Ibid., s. 327.

underlättar för användarna om så mycket information som möjligt kan delges trots det begränsade utrymmet. Hyllsignumet visar t.ex. i vilket ämne boken tillhör, dess plats i hierarkin men också ibland även språket som dokumentet är skrivet på m.m. Det här innebär att om klassifikationssystemet har potentialen att skapa korta klassifikationskoder kan mer information få plats på bokryggarna. Det är med andra ord bra om notationen är kort utan att allt för mycket innehållslig betydelse går förlorad. Även skrivandet av färdigkonstruerade koder underlättas om de är korta.⁶⁹

Hur kort eller hur lång basen är i ett klassifikationssystem påverkar också hur lång notationen blir och som i sin tur påverkar de färdigkonstruerade koderna och hyllsignumet. Om basen är kort blir notationen längre och om basen är lång blir notationen kortare.⁷⁰ SAB:s bas som består av bokstäver från A till Y och Ä får en lång bas vilket resulterar i en relativt kort notation och mycket information kan därmed delges på t.ex. böckernas ryggar och är då lättare att komma ihåg förstå och skriva ned notationen. UDK däremot har en kort bas, bara 0 till 9 med huvudklass 4 oanvänd vilket ofta leder till betydligt längre notation och mindre med information kan delges på bokryggarna och därmed också vara svårare att lära sig, memorera och skriva ned. Det här innebär att UDK har en nackdel när basen är så pass kort som den är eftersom det ofta leder till långa koder vid klassificeringen.

En jämförelse kan göras mellan Klassifikationssystem för svenska bibliotek (SAB) och Universella decimalklassifikationen (UDK). Ämnet för klassificeringen är ”Norska jul-seder under 1700 – och 1800-talen”:

SAB → Mzaj-db

UDK → 398.332.41(481)17/18”

UDK:s signum i exemplet är betydligt längre än SAB:s signum vilket gör att mer information kan delges vid hyllsignumet om SAB brukas. I det här fallet får nästan hela SAB:s signum rum på bokens rygg. UDK kan i detta fall mera specifikt klassa detta ämne, t.ex. *tiden* som det rör sig kring (1700 – och 1800-talen) vilket inte framgår i SAB:s signum, men till priset av en längre klassifikationskod.

Att lära sig ett klassifikationssystem och komma ihåg vad olika symboler har för innebörd i notationen kan förenklas om klassifikationssystemet följer Ranganathans Canon of Mnemonics vilket är nästa princip som kommer att presenteras.

4.1.2 Canon of Mnemonics

Ranganathans definierar *Canon of Mnemonics* på följande sätt:⁷¹

”The digit or digit-group used to represent a specific concept in a class number ... should be the same in all class number hav-

⁶⁹ Ranganathan 1989, s. 228.

⁷⁰ Kumar 1979, s. 130.

ing that concept represented in them”

Definitionen innebär att om ett klassifikationssystem följer den här principen har dem som använder sig av systemet lättare att lära sig det eftersom symbolerna som upprepar sig i notationen har samma innebörd. Ranganathan säger:⁷²

“The more systematic the system is the more readily they will learn and the more efficiency they will remember.”

Även fast ett klassifikationssystem följer principen behöver klassifikationssystemet inte göra det konsekvent rakt igenom. I SAB står t.ex. .01 för romaner i huvudklasserna G och H, men .01 har en helt annan betydelse på andra huvudklasser i SAB.⁷³ Klassifikationssystemen kan alltså till stora delar följa Ranganathans principer men behöver inte göra det fullt ut. SAB är ett bra exempel på denna inkonsekvens. I huvudklass 5 (Matematik. Naturvetenskap) i UDK går det att se ett exempel på Ranganathans princip i notationen:⁷⁴

553.4 Malmfyndigheter utom järn- och manganmalm
553.411 Guldfyndigheter
553.412 Silverfyndigheter
553.43 Kopparfyndigheter
553.44 Bly- och zinkfyndigheter
553.45 Tennfyndigheter
553.461 Kromfyndigheter
553.481 Nickelfyndigheter

Exemplet ovan visar att siffrorna 553.4 upprepas i schemat vilket innebär att man hela tiden tydligt kan se vart man befinner sig inom samma ämnesområde. På en avdelning i SAB går det också tydligt att se att principen följs inom klass Aa (Biblioteksteknik och organisation: allmänt):⁷⁵

Aa Biblioteksteknik och organisation: allmänt
Aaa Biblioteksautomatisering
Aaaa Biblioteksautomatisering: särskilda system

4.1.3 Decimal fraction device

Nästa klassifikationsprincip anses vara viktigare för ett klassifikationssystem än Brevity och Canon of Mnemonics. Det är principen *Decimal fraction device*. Det handlar om

⁷¹ Ranganathan 1989, s. 293.

⁷² Ibid., s. 294.

⁷³ Benito 2001, s. 119.

⁷⁴ Universella Decimalklassifikationen (2004). (Miguel Benito, webbansv.).
<http://www.hb.se/udk/> [2006-02-09]

⁷⁵ Klassifikationssystem för svenska bibliotek (2004). (Kungliga Biblioteket, webbansv.).
http://www.kb.se/Bus/SAB/sabkorr_index.htm [2006-02-09]

gästvänligheten i notationen. Att ett klassifikationssystem följer principen är en grundförsättning för att det ska kunna tillföra nya ännen vid behov. Det handlar om att det ska finnas ledigt utrymme i notationen. Ranganathan definierar Decimal fraction device på följande sätt:⁷⁶

”The decimal fraction device will give a distinct helpful number to each new class or isolate ... as the case may be, because it provides for the addition of digits without disturbing the ordinal value of any existing class number.”

Ett exempel kan ses i huvudklass 32 (Politik) i UDK:⁷⁷

321.1 Historiska statsformer
321.11 Familj. Patriarkat. Matriarkat
321.111 Nomader. Stammar. Klaner

Här har det i notationen behövts en underavdelning efter 321.11 varför man på ett enkelt sätt bibehållit den tidigare notationen och lagt till en ”1” bakom 321.11 vilket resulterat i koden 321.111. Detta är ett talande exempel för innebörden av Ranganathans Decimal fraction device. De tre presenterade principerna som plockats ut för analysen har blivit det pga. att det alternativa förslaget kommer att påverka notationen, och att alla dessa tre principer berör notationsplanet.

⁷⁶ Ibid., s. 321.

⁷⁷ Universella Decimalklassifikationen (2004). (Miguel Benito, webbansv.).
<http://www.hb.se/udk/> [2006-03-08]

5 Metod

Metoden för uppsatsen är att göra en prövande studie av förslaget till huvudklass 4. Analysen fokuserar på hur Ranganathans klassifikationsprinciper påverkas när Medicin placeras i huvudklass 4. Medicinens nuvarande placering i huvudklass 6 presenteras schematiskt tillsammans med Medicinens nya placering i huvudklass 4. För att kunna flytta över Medicin från huvudklass 6 till huvudklass 4 ändras notationen vilket innebar att de två första siffrorna 61 byts ut mot siffran 4. Den schematiska presentationen ger en överblick som gör det enkelt att jämföra Medicinens nuvarande notation med notationen i det nya alternativa förslaget. Förslaget presenteras i kapitel 7.

6 Kunskapsuniversumet

Syftet med det här kapitlet är att försöka motivera varför just ämnet Medicin bör flyttas över till huvudklass 4 från huvudklass 6. Först ges en liten historisk tillbakablick på gamla klassifikationssystem och deras ämnesindelningar. Sedan kommer dagens bibliografiska klassifikationssystem att beröras och visa förhållandet mellan Medicin och tekniska ämnen. Att säga vad som är ett tekniskt ämne eller inte är inte lätt, men det ska ändå försöka göras i det här fallet. Ett resonemang förs också in i kapitlet om Lloyd och Dubucs samt McIlwaines förslag till huvudklass 4 och vad det hade fått för konsekvenser om de blivit genomförda.

Det har alltid funnits ett intresse för att dela in vår kunskap och organisera våra tankar. Organiserandet är trots sin gamla företeelse någonting som vi fortfarande i högsta grad ägnar oss åt än idag.⁷⁸ Hansson ser en tydlig koppling till de tidiga filosofernas försök att indela kunskap och dagens bibliografiska klassifikationssystem:⁷⁹

”Tron på existensen av ett självständigt kunskapsuniversum kan relateras till en idealistisk världsbild av närmast platonsk karaktär. Det har ända sedan antiken funnits en tydlig koppling mellan filosofiska försök att dela in kunskap och vetande och bibliografisk klassifikation, där den senare ofta har kommit att fungera som tillämpningar av den förra i tro på filosofins förmåga att dela in ett objektivt universum av kunskap.”

Filosofernas indelning av kunskap var dock mer inriktade på en mental tillfredsställelse för dem själva än att indela fysiska dokument i en slags fördelaktig ordning som underlättar för användare.⁸⁰

Organiserandet av kunskapen kan indelas i olika tidsepoker där varje ny epok medförde en ny typ av klassifikationssystem. Det unika med dessa system var att de representerade det kunskapsuniversum som fanns för just en den tiden. Följande klassifikationstyper kan skönjas:

Vedic classification of India
Greek classification
Scholastic classification of Mediaeval Europe
Baconian classification (1605)
Hobbes's classification (1651)
Kant's classification (1781)
Hegel's classification (1812)
Comte's classification (1830)

⁷⁸ Kumar 1979, s. 342.

⁷⁹ Hansson 1999, s. 32.

⁸⁰ Kumar 1979, s. 343.

Ampere's classification(1834-1843)
Spencer's classification (1864)⁸¹

Det första exemplet är från Hegels klassifikationssystem där Medicin och tekniska ämnen:⁸²

Universe of Knowledge		
Logic	Natural Sciences	Mental
	?	
Ontology Theology Epistemology Philosophy Art	?	Anthropology
	?	
Mechanics sciences	? Physics ?	Biological

Här antas att ämnet Medicin ingår i de biologiska vetenskaperna (*Biological sciences*) vilket innebär att Hegel gör en skiljelinje mellan medicinen och tekniska ämnen genom att de inte placeras i samma huvudklass. Ampere valde även han att se Medicin som en egen disciplin i hans *Essai sur philosophi* ... (1824-43):⁸³

Physics
Engineering
Geology
Mining
Botany
Agriculture
Zoology
Animal husbandry
Medicine

Spencers presenterade sitt klassifikationssystem i *Classification of sciences* (1864) och han liksom Hegel placerade Medicin i de biologiska vetenskaperna frångående tekniska ämnen:⁸⁴

Logic
Mathematics
Mechanics
Physics
Chemistry
Astronomy
Geology
Biology
Psychology

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid., s. 347f.

⁸³ Ibid., s. 349.

⁸⁴ Ibid.

Sociology

Efter exempel från några av de äldre klassifikationssystem kommer nu andra bibliografiska klassifikationssystem att studeras som finns idag för att se att dem faktiskt särskiljer på Medicin och tekniska ämnen och inte för dem samman i samma huvudklass. Först Library of Congress Classification (LCC):⁸⁵

A General works
B Philosophy. Psychology. Religion
C Auxiliary sciences of history
D History (general) and history of Europe
E History: America
F History: America
G Geography. Anthropology. Recreation
H Social sciences
J Political science
K Law
L Education
M Music and books on music
N Fine arts
P Language and Literature
Q Science
R Medicine
S Agriculture
T Technology
U Military science
V Naval science
Z Bibliography. Library science. Information resources (general)

Klassifikationssystem för svenska bibliotek (SAB) har följande huvudklassindelning:⁸⁶

A Bok – och biblioteksväsen
B Allmänt och blandat
C Religion
D Filosofi
E Uppfostran och undervisning
F Språkvetenskap
G Litteraturvetenskap
H Skönlitteratur
I Konst, musik, teater och film
J Arkeologi
K Historia
L Biografi med genealogi
M Etnografi, socialantropologi och etnologi
N Geografi
O Samhällsvetenskap och rättsvetenskap
P Teknik, industri och kommunikationer

⁸⁵ Library of Congress Classification (2005). (Library of Congress, webbansv.).
<http://www.loc.gov/catdir/cpsolcco/lcco.html> [2005-11-15]

⁸⁶ Klassifikationssystem för svenska bibliotek (2004). (Kungliga Biblioteket, webbansv.).
http://www.kb.se/Bus/SAB/sabkorr_index.htm [2005-11-15]

Q Ekonomi och näringsväsen
R Idrott, lek och spel
S Militärväsen
T Matematik
U Naturvetenskap
V **Medicin**
X Musika lier
Y Musikinspelningar
Ä Tidningar

Bliss Classification (BC):⁸⁷

A/AL Philosophy & logic
AM/AX Mathematics. Probability. Statistics
AY-B General science. Physics
C Chemistry. Chemical engineering
D Space & earth sciences Astronomy. Geology. Geography
E/GQ Biological sciences
E Biology. Biochemistry. Genetics, Virology
F Botany
G Zoology
GR Agriculture
GU Veterinary science
GY Applied ecology. Human environment
H Physical anthropology. Human biology. Health sciences
I Physiology & Psychiatry
J Education
K Society (includes social sciences, sociology & social anthropology)
L/O History (includes archaeology, biography and travel)
P Religion. Occult. Morals and ethics
Q Social welfare & Criminology
R Politics & public administration
S Law
T Economics & management of economic enterprises
U/V **Technology. Engineering**
W Recreation. Arts. Music
X/Y Language. Literature

I Ranganathans *Colon Classification* (CC) går det att se att CC inte placerar Medicin och Teknik tillsammans:⁸⁸

A Science
B Mathematics
C Physics
D **Engineering**
E Chemistry
F Technology
G Natural science and biology

⁸⁷ Bliss Classification (2003). (Bliss Classification Association, webbansv.).
<http://www.sid.cam.ac.uk/bca/bcoutline.htm> [2005-11-15]

⁸⁸ Colon Classification (2005). (ISKO Italia. Documenti, webbansv.).
<http://www-dimat.unipv.it/biblio/isko/doc/colon.htm> [2006-03-06]

H Geology
I Botany
J Agriculture
K Zoology
L **Medicine**
M Useful arts
N Fine arts
O Literature
P Linguistics
Q Religion
R Philosophy
S Psychology
T Education
U Geography
V History
W Political science
X Economics
Y Other social science
Z Law

Studeras istället UDK placeras anmärkningsvärt nog Medicin inom huvudklass 6, som till övervägande delen består av tekniska ämnen, särskilt klass 62 (Ingenjörsvetenskaper. Teknik) är mycket omfattande på det området.⁸⁹

6 Tillämpade vetenskaper. Medicin. Teknik. Närbesläktade vetenskaper

61 Medicin

62 Ingenjörsvetenskaper. Teknik

63 Skogsbruk. Lantbruk. Trädgårdsskötsel. Djurskötsel. Jakt. Fiske

64 Huslig ekonomi. Hushåll

65 Företagsekonomi. Industriell organisation. Kommunikation

66 Kemisk teknik. Kemisk-teknisk industri

67/68 Diverse industrier och hantverk

69 Husbyggnadsverksamhet

Medicin placeras som en underklass i en huvudklass som till största delen är teknisk orienterad. Här skiljer sig UDK från de övrigt demonstrerade klassifikationssystemen. De övriga klassifikationssystemens placering av Medicin tyder på att Medicin i UDK är en aning malplacerad och borde kunna flyttas utan att det borde påverka huvudklass 6 ämnesmässigt negativt. Medicin är inget tekniskt ämne och borde egentligen tillhöra huvudklass 5 tillsammans med de biologiska vetenskaperna, men där finns det ingen plats att tillgå, varför huvudklass 4 kan ses som ett fullt gångbart alternativ.

6.1 Resonemang om tidigare förslag

Lloyd och Dubuc förslag innebar att fyra stycken klasser skulle flyttas från huvudklass 6 till huvudklass 4. Det var 61 (Medicin) 63 (Skogsbruk. Lantbruk. Djurskötsel. Jakt.

⁸⁹ Universella Decimalklassifikationen (2004). (Miguel Benito, webbansv.).
<http://www.hb.se/udk/> [2006-03-06]

Fiske), 64 (Huslig ekonomi. Hushåll) samt 65 (Företagsekonomi. Industriell organisation. Kommunikation). Om dessa fyra ämnen fördes samman i huvudklass 4 idag så skulle det innebära att Medicin fortfarande placerades tillsammans med tekniska ämnen, vilket inte leder till någon förbättring rent ämnesdisciplinärt därför att Medicin inte har någonting gemensamt med de övriga tre ämnena. Däremot leder förslaget till stora luckor i huvudklass 6 där klass 62 som är den mesta omfattande klassen i hela UDK får utrymme för expansion om det blir aktuellt med nya tekniska ämnen inom området. Detta är en stor förtjänst med förslaget, för vem hade kunnat veta när UDK skapades att just det tekniska området i kunskapsuniversumet skulle expandera så som det har gjort. Den ökade ytan för klass 62 är det positiva med Lloyd och Dubucs förslag, men ämnesplaceringen är i huvudklass 4 mindre lyckad.

Ia McIlwaine's förslag innebar att hela sex stycken klasser skulle flyttas, dels från huvudklass 6 och 5, men även från huvudklass 1. Dessa var 57 (Biologiska vetenskaper), 58 (Botanik), 59 (Zoologi), 61 (Medicin), 63 (Skogsbruk. Lantbruk. Djurskötsel. Jakt. Fiske) samt 159.9 (Psykologi). Även i detta förslag skulle Medicin fortfarande beblandas med inslag av tekniska ämnesområden från klass 63. Det positiva och som borde passa ihop med Medicin är Biologisk vetenskaper, Botanik, Zoologi och Psykologi. Det som inte kan förstås av förslaget är hur alla fem klasserna skulle få plats i huvudklass 4. Förslaget verkar vara alltför storskaligt för att det skulle kunna fungera. Att behålla tekniska ämnen i huvudklass 6 bör vara mera motiverat eftersom det är en teknisk huvudklass och istället börja med att frigöra Medicin som inte ämnesmässigt passar i huvudklass 6. Eventuellt kan också Psykologi flyttas samtidigt till huvudklass 4, men då finns det inget ledigt utrymme kvar för framtida ämnen vilket kan vara en nackdel.

7 Förslag

Här följer en presentation av det alternativa förslaget till huvudklass 4. Förslaget innebär att klass 61 (Medicin) från huvudklass 6, flyttas med sin notation till huvudklass 4. Siffrorna 61 byts ut mot siffran 4 i notationen medan de övriga siffror bibehålls. Eftersom det ska förekomma en punkt efter de tre första siffrorna i UDK:s notation har den första punkten i de koder som består av flera än tre siffror blivit flyttade *ett steg* åt höger.

I den vänstra spalten går det att se hur siffrorna ser ut idag i huvudklass 6, och i den högra hur det kommer att se ut efter att Medicin flyttats över till huvudklass 4.⁹⁰

61	4	Medicin
611	41	Anatomi
612	42	Fysiologi
613	43	Hygien. Enskild hälsovård
614	44	Offentlig hälso- och sjukvård. Olycksfallsbekämpning. Skyddsteknik
614.2	442	Hälso- och sjukvårdens organisation
614.3	443	Sanitetskontroll. Livsmedelskontroll. Varukontroll
614.4	444	Bekämpning av smittosamma sjukdomar
614.8	448	Olycksrisker. Förebyggande av olyckor. Skyddsteknik
614.895	448.95	Skydd för kroppen. Skyddskläder. Dykardräkter. Säkerhetsbälten
615.851.1	458.51.1	Psykoanalys
616	46	Patologi. Klinisk medicin
616-00	46-00	Sjukdomsprocesser
616-001	46-001	Traumata. Sårskador. Frakturer
616-002	46-002	Inflammationer
616-003	46-003	Regressiva processer. Avsöndring. Ärrbildning
616-004	46-004	Skleros. Äderförkalkning
616-005	46-005	Cirkulationsrubbningar. Blodstockning. Infarkt
616-006	46-006	Tumörer. Neoplasmer. Onkologi
616-007	46-007	Teratologi. Missbildningar
616-008	46-008	Funktionsrubbningar hos organen. Metaboliska rubbningar
616-009	46-009	Neurologiska och nervösa rubbningar
616-01/-09	46-01/-09	Allmänna synpunkter rörande patologi
616-01	46-01	Diverse aspekter av sjukdomar, patienter och läkarbehandling
616-02	46-02	Etiologi. Sjukdomsorsaker
616-03	46-03	Sjukdomsformer och -förlopp. Behandling
616-05	46-05	Personer i relation till sjukdom och läkekonst
616-051	46-051	Personer i medicinsk verksamhet, läkare, sköterskor, etc.
616-052	46-052	Sjuka personer, patienter (allmänt)
616-053	46-053	Sjukdom och levnadsår
616-053.2	46-053.2	Barnsjukdomar. Pediatrik

⁹⁰ Universella Decimalklassifikationen (2004). (Miguel Benito, webbansv.).
<http://www.hb.se/udk/> [2005-09-29]

616-053.9	46-053.9	Ålderssjukdomar. Geriatrik
616-057	46-057	Yrkessjukdomar
616-058	46-058	Socialmedicin
616-07	46-07	Semiologi. Symptomatologi. Diagnostik
616-08	46-08	Behandling. Terapi
616-082	46-082	Läkarbehandling
616-083	46-083	Sjukvård
616-084	46-084	Förebyggande åtgärder. Profylax. Preventivmedicin
616-085	46-085	Terapi. Farmakologi
616-089	46-089	Operativ behandling. Kirurgi
616-091	46-091	Patologisk anatomi
616-092	46-092	Patologisk fysiologi
616-093/- 098	46-093/-098	Bakteriologiska och parasitologiska undersökningar
616-097	46-097	Antigener. Antikroppar
616-099	46-099	Förgiftningar
616-7	46-7	Medicinska och kirurgiska instrument
616.1/.9	461/.9	Speciell patologi
616.1	461	Kardiovaskulära sjukdomar. Hjärt- och kärlsjukdomar
616.2	462	Andningsorganens sjukdomar. Otorinolaryngologi
616.3	463	Matsmältningsorganens sjukdomar
616.4	464	Sjukdomar i blodbildande organ, endokryna körtlar och retikuloendoteliala system
616.5	465	Hudsjukdomar. Dermatologi
616.7	467	Urogenitala systemets sjukdomar. Urologi
616.8	468	Rörelseapparatens sjukdomar
616.9	469	Nervsjukdomar. Neurologi. Psykiatri
616.853	468.53	Infektionssjukdomar. Smittsamma sjukdomar
616.857	468.57	Epilepsi
616.858	468.58	Migrän
616.89	468.9	Parkinsons sjukdom
616.912	469.12	Psykiatri. Mentalsjukdomar
616.914	469.14	Smittkoppor. Variola
616.915	469.15	Vattenkoppor. Varicellae
616.916	469.16	Mässling. Morbilli
616.917	469.17	Röda hund. Rubella
616.921.5	469.21.5	Scharlakansfeber. Scarletina
616.921.8	469.21.8	Influensa
616.927	469.27	Kikhosta. Pertussis
616.931	469.31	Tyfoidfieber
616.936	469.36	Difteri
616.97	469.7	Malaria
616.98	469.8	Veneriska sjukdomar
617	47	Specifika infektioner
618	48	Kirurgi
		Gynekologi. Obstetrik

8 Analys

I detta kapitel ska uppsatsen analysera det alternativa förslaget. Det ska göras med hjälp av Ranganathans klassifikationsprinciper som valdes ut och beskrevs i teorikapitlet. Analysen sker i samma ordning som klassifikationsprinciperna beskrevs.

8.1 Brevity

Vad som går att se i förslaget, när Medicin flyttas från huvudklass 6 till huvudklass 4, är att notationen blir en siffra färre. Det innebär att varje gång klassificering sker med Medicin i UDK sparas en siffra jämfört med Medicinens nuvarande placering.

Förslaget innebär att Ranganathans klassifikationsprincip Brevity förbättras, om än på ett marginellt plan. Ämnen som Kirurgi som idag har notationen 617 i huvudklass 6, får istället notationen 47 i huvudklass 4. Eller Migrän som idag har notationen 616.857 får istället notationen 468.57.

Med en siffra mindre ökar även möjligheten att kunna delge mera information på hyllsignumet eftersom de klassifikationskoder som blir skapade är en siffra kortare än tidigare vid de tillfällen som klassificering sker med ämnen som är kopplade till Medicin. Med en siffra mindre blir det dessutom enklare för användarna att komma ihåg, lära sig och skriva ned notationen.

8.2 Canon of Mnemonics

Om Medicin flyttas till huvudklass 4 byts 61 ut mot 4 i början av notationen, men upprepingarna bibehålls ändå inom notationen. Ett exempel från förslaget kan visa prov på det:⁹¹

468.53 Epilepsi
468.57 Migrän
468.58 Parkinsons sjukdom

I förslaget går det att se att Ranganathans klassifikationsprincip fortfarande följs. Notationsstrukturen efter siffran 4 lämnas orörd. Notationsstrukturen förblir oförändrad och påverkar därmed inte klassifikationsprincipen negativt.

8.3 Decimal fraction device

Principen Decimal fraction device påverkas i ämnet Medicin så till vida att det ger en förbättrad utbyggingsmöjlighet i notationen. Det beror på att notationen minskar med

⁹¹ Ett utdrag från det alternativa förslaget till huvudklass 4.

en siffra och därmed sparas en siffra för framtida utbyggnad. Detta är precis som Brevity en marginell förändring i notationen men dock en positiv sådan för Ranganathans klassifikationsprincip.

9 Diskussion

Syftet med uppsatsen var att ge ett förslag på ett ämne som kunde flyttas över till huvudklass 4 och som dessutom kunde verka som ett alternativ till tidigare förslag, samt göra en analys över hur det kommer att påverka UDK på det klassifikationsteoretiska planet utifrån utvalda principer. Syftet var också att resonera kring vilket ämne som kunde vara lämpligast i huvudklass 4. Det syftet anser jag att jag har uppnått. Till uppsatsen hade jag valt två stycken frågeställningar som jag nu ska besvara i tur och ordning

– Vilka ämnen är lämpliga att bruka i huvudklass 4?

Jag har i uppsatsen försökt motivera valet av Medicin genom att visa prov på både äldre och yngre klassifikationssystem. I både de äldre och de nyare ämnesindelningarna som visats har klassifikationssystemen valt att särskilja på Medicin och de ämnen som förefaller mer tekniska. Istället för att i UDK placera Medicin, som är en egen vetenskap, och tekniska ämnesområden på olika ställen placeras Medicin som en *underavdelning* till en huvudklass som är tekniskt inriktad. Där har vi ämnen som Ingenjörsvetenskaper, Skogsbruk, Hushåll m.fl. Av den anledningen motiverar det att Medicin kan flyttas över till huvudklass 4 utan att det påverkar huvudklass 6 ämnesmässigt negativt. Det optimala hade kanske varit som jag nämnde i kapitel 6 att placera Medicin tillsammans med de andra biologiska vetenskaperna i huvudklass 5 (57 Biologiska vetenskaper, 58 Botanik och 59 Zoologi), men där finns ingen plats för ytterligare en klass varför huvudklass 4 kan ses som en fullt gångbar placering av Medicin.

Man bör börja i liten skala och inte flytta allt för många ämnen till huvudklass 4 på en gång. Börjar man med små förändringar så kan det senare ge sig vilket ämnen som skulle kunna fungera tillsammans med Medicin. Kanske Psykologi kan vara nästa steg att placera efter Medicin eftersom det är ett litet ämne och borde fungera ihop med Medicin i 49? Psykologi har idag i huvudklass 1 notationen 159.9 och i huvudklass 4 kunde den långa notationen kortas ned med hela två siffror, alltså till 49.9 istället för som nu 159.9. Att arbeta i små förändringar är även bättre för användarna av UDK då de har tid på sig att vänja sig vid de förändringar som görs. Lloyd, Dubucs och McIlwaines förslag anser jag skulle bli en alltför stor förändring, inte minst för bibliotekarierna som tvingas klassificera om mycket av sitt material på en gång. Medicin är en bra början och dessutom ämnesmässigt motiverbart där det få frigöras från en teknisk huvudklass.

– Vilka konsekvenser får förslaget för UDK?

Överlag går det att konstatera att en förbättring av Ranganathans klassifikationsprinciper om man ser en oförändrad princip som någonting positivt vilket jag gör. Jag vill hävda att både huvudklass 4 och huvudklass 6 vinner på om detta förslag blir genomfört, både teoretiskt och ämnesmässigt. För Medicin sparar en siffra varje gång man

skulle klassificera med ämnet. Det är lättare att veta vart Medicin finns placerad någonsans i UDK och underlätta lärandet av notationen. Upprepningarna bibehålls i notationen vilket jag anser är positivt för användarna och en extra siffra sparas i notationen vilket förbättrar gästvänligheten i notationen. Det alternativa förslaget innebär också expansionsmöjligheter i huvudklass 6 när klass 61 lämnas ledig. Det är särskilt positivt för klass 62 som idag är den mest omfattande klassen i hela UDK. Den klassen tror jag behöver mera utrymme då vi tenderar att få ett allt mera teknisk samhälle med mera tekniska ämnesområden som följd. Jag tror det var grundtanken från Lloyd, Dubucs och McIlwaines sida med att flytta ämnen från huvudklass 6 så att ämnen som klass 62 kunde expandera ut över klasserna 61 och 63. Syftet med Lloyd och Dubucs förslag var att skapa en diskussion inom FID vilket man lyckades med vilket kanske också är förklaringen till varför förslaget verkar lite ogenomtänkt. Ämnet Medicin gynnas inte av överflyttningen och man får en känsla av att ämnesuppdelningen inom UDK inte skulle ha blivit bättre.

Sammanfattningsvis som en effekt av uppsatsen hoppas jag att den ska leda till en diskussion om vilket eller vilka ämnen som är mest lämpade för huvudklass 4. Diskussionen var omfattande för dryga fyrtio år sedan och det är på tiden att den tar fart igen och därmed kanske i slutändan kan ge UDK möjligheten att få användning för samtliga av sina tio huvudklasser. Problemet med att UDK är ologiskt, som McIlwaine nämnde i början av uppsatsen, kvarstår nog trots det alternativa förslaget men jag anser att mitt förslag ändå kan ses som ett liten steg i rätt riktning mot att försöka rätta till detta problem där en teknisk huvudklass får bli ännu mera teknisk och huvudklass 4 bli uppfyllt av ett fullt gångbart ämne. För en eventuell empirisk studie kan t.ex. ett bestämt antal dokument som berör ämnet Medicin plockas ut och klassificeras för att sedan jämföra koderna med dagens placering av Medicin. Dessutom kunde låntagare och bibliotekarier intervjuas eller en enkätundersökning göras och där utfrågas om vad de anser om de praktiska följderna av ett sådant förslag

10 Sammanfattning

Huvudklass 4 inom Universella decimalklassifikationssystemet (UDK) blev tom 1964, efter att Språkvetenskap flyttats över till huvudklass 8 och placerades bredvid Litteraturvetenskap. Efter över de fyrtio år som passerat står huvudklass 4 fortfarande tom utan att några nya ämnen blivit tillförda. McIlwaine för fram att huvudklasserna är ologiska i UDK i förhållande till dagens kunskapsområden, men att det inte är tillfredställande att försöka bryta en sekvens som användarna av UDK redan är bekanta med.

Syftet med uppsatsen blir därmed att utifrån ett klassifikationsteoretiskt perspektiv analysera ett alternativt förslag till huvudklass 4 i UDK och resonera kring vilka ämnen som är mest lämpade för huvudklassen. För att uppnå syftet med uppsatsen och kunna ge ett svar på problemformuleringen utgår uppsatsen från följande frågeställningar:

- Vilka ämnen är lämpliga att bruka i huvudklass 4?
- Vilka konsekvenser får förslaget för UDK?

Material som används hur det gick till när huvudklass 4 blev tom är ett äldre material från 1960-talet. Eftersom huvudklass 4 blev tom 1964 avgränsades därför databassökningarna för den äldre litteraturen till åren 1960-1965. För övrigt material gjordes inte några begränsningar där både fysik och elektroniskt material används. Principerna som används i uppsatsen är hämtade från klassifikationsteoretikern S. R. Ranganathan där tre stycken principer som berör notationsplanet tas upp. Det är Brevity, Canon of Mnemonics och Decimal fraction device. Metoden som används i uppsatsen består av en prövande studie där de tre olika klassifikationsprinciperna studeras utifrån ett förslag till huvudklass 4. Förslaget presenteras schematiskt för att ge en bra och tydlig överblick över notationen som påverkas av överflyttningen. Det förs ett resonemang kring två tidigare förslag till huvudklass 4 och om vilka ämnen som är mest lämpade för huvudklassen.

I analysen studeras hur förslaget påverkar de tre utvalda klassifikationsprinciperna när ämnet Medicin flyttas över från huvudklass 6 till huvudklass 4. Analysen visar att förslaget påverkar två klassifikationsprinciperna och en förblir oförändrad. Resultatet visar att notationen blir en siffra kortare och därmed förbättras Brevity i Medicinens notation. Mnemoniken förblir oförändrad. En ökad Decimal fraction device uppstår i medicinens notation.

I diskussionen konstateras det att ämnet Medicin är mest lämpad att flytta över från huvudklass 6 till huvudklass 4 eftersom det då får frigöras från en omfattande teknisk huvudklass och att småskalighet är bättre för användarna än ämne smässig storskalighet i huvudklass 4. Problemet med att UDK:s ologiska ämnesuppbyggnad kvarstår nog, men förslaget kan ändå ses som ett steg i rätt riktning mot att försöka rätta till ologiskheten som enligt McIlwaine existerar i klassifikationssystemet.

11 Källförteckning

11.1 Tryckt material

Benito, Miguel (2001). *Kunskapsorganisation: en introduktion till katalogisering, klassifikation och indexering*. 1. uppl., Borås: Taranco.

Berntsson, Göran. (1997). *Klassifikation enligt SAB-systemet: ett läromedel*. 2. uppl., Borås: Taranco.

Extensions and corrections to the UDC. The Hague: International Federation for Documentation; 1950-. (Från och med 1992 utgivet av UDC Consortium).

Foskett, A.C. (1973). *The subject approach to information*. 4. ed. London: Bingley; Hamden, Conn.: Linnet.

Foskett, A.C. (1982). *The subject approach to information*. 4. ed. London: Bingley; Hamden, Conn.: Linnet.

Foskett, A. C. (1996). *The Subject Approach to Information*. 5. uppl. London: Library Association Publishing.

Harvey, Ross (1999). *Organising knowledge in Australia: principles and practice in libraries and information centres*. Centre for Information Studies: (Topics in Australian library and information studies, ISSN 1030-5009; 15).

Hansson, Joacim (1999). *Klassifikation, bibliotek och samhälle: En hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. (Skrifter från Valfrid 19). Borås: Valfrid. Diss. Göteborgs universitet.

Holst, Wilhelm (1963). Referat fra FID-møtet i Scheveningen, 24-29 september 1962. Trondheim: (*Meddelelser fra FFUs Komité for Klassifikasjon*; 4).

Hjørland, Birger (1997). *Information seeking and subject representation: an activity-theoretical approach to information science*. Westport, Conn.: Greenwood Press.

Kumar, Krihan (1979). *Theory of classification*. New Delhi: Vikas.

Kyle, Barbara (1961). The universal decimal classification: a study of the present position and future developments, with particular attention to those schedules which deal

with the humanities, arts and social sciences. *UNESCO Bulletin for libraries*. Vol. 15, no. 2, s. 53-67

McIlwaine, Ia C. (2000). *The Universal Decimal Classification: A guide to its use*. The Hague: UDC Consortium.

McIlwaine, Ia C. (2000). UDC in the twenty-first century. *The future of classification*. Rita Marcella & Arthur Maltby, ed. Aldershot: Gower. S. 93-104

Ranganathan, S. R. (1965). General and special classifications. *Classification research: proceedings of the second international study conference, 14-18 September 1964*. Elsinore, Denmark. Pauline Atherton, ed. Copenhagen: FID/CR committee on classification research in co-op. with the Danish centre for documentation. S. 81-93

Ranganathan, S. R. (1989). *Philosophy of library classification*. Bangalore.

Ranganathan, S. R. (1989). *Prolegomena to library classification*. Vol. 1. 3:e uppl. Bangalore.

Rowley, Jennifer & Farrow, John (2000). *Organizing knowledge: an introduction to managing access to information*. 3. ed. Aldershot: Gower.

Rosing, Hans (1978). *Vetenskapens logiska grunder*. Helsingfors: Schildt.

Klassifikationssystem för svenska bibliotek (1997). 7. uppl. Lund: Bibliotekstjänst (Lund : BTJ tryck).

Schuchmann, Martin (1965). The universal decimal classification. *Classification research: proceedings of the second international study conference, 14-18 September 1964*. Elsinore, Denmark. Pauline Atherton, ed. Copenhagen: FID/CR committee on classification research in co-op. with the Danish centre for documentation. S. 113-117

Sundelin, Arne (1966). Det internasjonale klassifikasjonssystem (UDK) i teknisk litteraturtjeneste, seminar ved Norges tekniska høgskole 26 oktober 1965 Trondheim: (*Meddelelser fra Forskningsrådenes fellesudvalg's komité for klassifikasjon*; 8).

Wåhlin Ejnar (1978). *Research on classification systems: summarizing report on research on classification systems and their application*. Stockholm: Swedish Council for Building Research. 1978:14.

Öhman, Einar (1965). Universella decimalklassifikationen: några synpunkter på systemets betydelse och utveckling. Trondheim: (*Meddelelser fra Forskningsrådenes fellesutvalg's komité for klassifikasjon*; 7).

Öhman, Einar (1970). Handledning i UDK-systemets användning. Stockholm: (*Tekniska litteratursällskapetets handbok*; 7).

11.2 Elektroniskt material

Bliss Bibliographic Classification, BC (2003-04-29). (Bliss Classification Association).
<http://www.sid.cam.ac.uk/bca/bcoutline.htm> [2005-03-13]

Colon classification, CC (2005-04). (ISKO Italia. Documenti).
<http://www-dimat.unipv.it/biblio/isko/doc/colonn.htm> [2006-03-06]

Klassifikationssystem för svenska bibliotek, SAB (2001-05-08).
(LIBRIS/Kungl.biblioteket).
<http://export.libris.kb.se/sabrubriker/browse.html> [2005-02-27]

Library of Congress Classification, LCC (2003-04-29). (Library of Congress).
<http://www.loc.gov/catdir/cpsolcco/lcco.html> [2005-02-27]

Universiella decimalklassifikationen, UDK (2004-08). (Miguel Benito, Webbansv.).
<http://www.hb.se/bhs/udk/> [2005-01-30]

12 Förkortningar

BC = Bibliographic Classification.

CC = Colon Classification.

FID/CCC = Central Classification Committee.

DDC = Dewey Decimal Classification.

FID = Fédération Internationale de Documentation, även Federation for Information and Documentation.

IIB = Institut international de bibliographie.

LCC = Library of Congress Classification.

OIB = Office International de Bibliographie.

SAB = Klassifikationssystem för svenska bibliotek.

SC = Subject Classification.

UDC = Universal Decimal Classification.

UDCC = Universal Decimal Classification Consortium.

UDK = Universella Decimalklassifikationen (svensk översättning av UDC).

UNESCO = United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization.